

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเด็กที่เคยถูกละเมิดทางเพศ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
2. แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม
3. ทฤษฎีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
4. แนวคิดการล่วงละเมิดทางเพศ
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อและข่าวสาร
6. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 20 พ.ศ. 2542
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตมนุษย์ (Quality of Life)

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ (2523 : 28) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตอย่างมีคุณภาพ ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความคิด ความสามารถที่จะดำรงสถานภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่ซับซ้อนได้ สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ภายหน้าได้อย่างถูกต้อง และสามารถดำเนินวิธีการที่ชอบธรรม เพื่อให้ได้สิ่งซึ่งพึงประสงค์ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

นิพนธ์ คันธเสวี (2531 : 99) ได้สรุปความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิต จากการศึกษารายงานทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศว่า หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ เป็นวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ในภาพรวมของประชากร ซึ่งมองผ่านมิติต่าง ๆ (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1
ภาพรวมของคุณภาพชีวิตประชากร

ด้านต่าง ๆ ของชีวิต	สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิต
1. ด้านร่างกาย	อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย พลังงาน การออมทรัพย์ สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว และในการประกอบอาชีพ
2. ด้านอารมณ์	การพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณ มีประโยชน์ และความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์อันอบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน ความรักและความเป็นเจ้าของที่มีต่อหมู่คณะ
3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	ภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาด และเป็นระเบียบปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต และการคมนาคมที่สะดวก
4. สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม	โอกาสในการศึกษาและการประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกันและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมด้านร่างกายและสังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบ มีวินัย ความเห็นอกเห็นใจ และค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนา

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ด้านต่าง ๆ ของชีวิต	สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิต
5. ด้านความคิด	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิต และชุมชน การศึกษา วิชาอาชีพ ความสามารถในการป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน การเป็นที่ยอมรับในชุมชน การสร้างความสำเร็จในตนเองและการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม
6. ด้านจิตใจ	การมีคุณธรรมในส่วนตัวและสังคม (ความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวที ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาในศาสนา ความเสียสละและการละเว้นจากอบายมุข)

โอเร็ม (Orem, 1991 : 184 ; อ้างถึงใน กนกพร ใจแก้ว, 2537 : 29) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต เป็นการรับรู้ที่ปรากฏอยู่ของตนเอง ซึ่งแสดงออกด้วยความพึงพอใจ ความยินดี และมีความสุข หรือแสดงออกโดยประสบการณ์ด้านจิตวิญญาณ ในการบรรลุอุดมคติของตนเอง และดำรงไว้ซึ่งความเป็นบุคคล คุณภาพชีวิตเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความสำเร็จในการใช้ความพยายามของบุคคล บุคคลจะสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ แม้จะมีความผิดปกติของโครงสร้าง และการทำงานของร่างกาย

สุธน โพธิ์เอี่ยม (2538 : 20) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ระดับสภาพการดำรงชีวิตของสังคมมนุษย์ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ โดยถือเอาความต้องการพื้นฐานเป็นดัชนีที่บ่งชี้ ทั้งนี้ องค์ประกอบของชีวิต คือ ร่างกาย อารมณ์ ความคิดและจิตใจ

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย (2539 : 6) ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ คือ การมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอ และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล ซึ่งมีมาตรฐานที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากพื้นฐานความคิด ค่านิยม และสิ่งแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่นอกจากนี้ ยังหมายถึงการรับรู้ ความเป็นอยู่ที่ดี ผลรวมของความพึงพอใจในชีวิต ความเป็นไปได้ของความต้องการ ภาพรวมของประสบการณ์ชีวิต การได้รับการตอบสนองตามเป้าหมาย

ของชีวิต ความมีประโยชน์ต่อสังคม หรือคุณค่าของชีวิต ภาพรวมของสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต ความสุขโดยทั่วไป ความสมดุลระหว่างความคาดหวังและการได้รับการตอบสนอง ในบางขณะ คุณภาพชีวิตอาจหมายถึงในเชิงวัตถุวิสัย หรือในรูปธรรม เช่น รายได้ สภาพบ้านเรือนหรือใช้ในความหมายเชิงนามธรรม เช่น ทักษะคติ ความพึงพอใจ การรับรู้ในด้านต่าง ๆ

กระทรวงมหาดไทย (2539 : 1) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิต คือ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง คือ การที่ประชาชนในครอบครัวหรือในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ บรรลุเกณฑ์หรือมาตรฐานขั้นต่ำตามความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้ ในแต่ละช่วงเวลา ตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาวะแวดล้อม

องค์การอนามัยโลก (2541 : 102) ให้คำจำกัดความว่า คุณภาพชีวิตเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อตำแหน่งชีวิตของตนในบริบทของวัฒนธรรม และระบบคุณค่าต่าง ๆ ที่เขาเกี่ยวข้องกับอยู่ และในส่วนที่สัมพันธ์กับบรรดาเป้าหมายของชีวิตของเขา รวมทั้งการคาดหมายมาตรฐาน และสิ่งเกี่ยวข้องต่าง ๆ ของเขาด้วย แนวคิดนี้รวมถึงสุขภาพกาย สภาวะจิตใจ ระดับความเป็นอิสระ หรือเรียกว่าความเป็นตัวของตัวเอง ความสัมพันธ์ของสังคม ความเชื่อ และความสัมพันธ์ของเขากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวเขา

Wegner (1984 : อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช และวิคนี ศิลตระกูล. 2541 : 39) หมายถึง ความสามารถในการกระทำ การรับรู้ และอาการต่าง ๆ ซึ่งแตกออกเป็น 9 เรื่องย่อย คือ ภารกิจประจำวัน การปฏิบัติการกิจทางสังคม การให้สติปัญญา อารมณ์และความรู้สึก สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดี ความพึงพอใจในชีวิต

แคมป์เบล (Campbell.1976 : 117-124 ; อ้างถึงใน รมิตา อันวงษ์. 2542 : 8) คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ (Well-being) ไม่เพียงแค่มุ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุ เช่น การมีอาหารเพียงพอหรือมีที่อยู่อาศัยอย่างดีเท่านั้น หากรวมถึงสิ่งที่เป็นคุณค่า ความสำคัญทางด้านจิตใจ หรือความรู้สึกที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความปลอดภัย เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2528-2530 ; อ้างถึงใน รมิตา อันวงษ์. 2542 : 7) คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ องค์ประกอบถึงความจำเป็นพื้นฐาน ที่เหมาะสมอย่างน้อยก็น่าจะมีอาหารเพียงพอ มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สิน รวมทั้งได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประกอบการดำรงชีพอย่างยุติธรรม

สรุป คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยองค์ประกอบของปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความพึงพอใจในการดำรงชีวิต และได้รับการสนองตอบตามความต้องการของแต่ละบุคคล ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ รวมถึงการรับรู้ในด้านต่าง ๆ

2.1.1 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

เย็นใจ เลหาวิช (2520 : 50-52) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่จำเป็นระดับพื้นฐานทำให้พอมีชีวิตรอยู่ได้ คือ มีพวกปัจจัยสี่อย่างพอเพียง มีสุขภาพแข็งแรง มีความมั่นคงและอิสระ

2. ส่วนที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตเพื่อที่จะทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การมีค่านิยมที่เหมาะสม มีจุดมุ่งหมายของชีวิต มีชีวิตกลมกลืนกับครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม Unesco (1981 : 1) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมีดังนี้

1. อาหาร
2. สุขภาพอนามัยและโภชนาการ
3. การศึกษา
4. สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร
5. ที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐาน
6. การมีงานทำ
7. ค่านิยม ศาสนา จริยธรรม กฎหมาย
8. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา

สายสุรี สุจริตกุล (2523 : 15-18) ได้กล่าวไว้ว่า การที่คนจะมีคุณภาพได้นั้นต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการ คือ ทางด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การพัฒนาสติปัญญา จริยธรรม และความเป็นไทย

วัลเลส (Wallace.1974 : 6 ; อ้างถึงใน ไพศาล กตัญญู. 2537 : 27) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง องค์ประกอบทั้งหลายที่ให้ความพึงพอใจ (Satisfy) แก่บุคคลทั้งด้าน ร่างกาย (Physical) และจิตใจ (Psychologically) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ตามแนวคิดของเฟอร์เรลและคณะ (Ferrell and other. 1995 : 16-17 ; อ้างถึงใน มานิตย์ ดีเอื้อ. 2542 : 17) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมีดังนี้

1. ความผาสุกด้านร่างกายและอาการทางกาย ได้แก่ ความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกาย อาการเหนื่อยล้า การพักผ่อนและนอนหลับ ภาวะเจริญพันธุ์ อาการเจ็บหรือปวด ความอยากอาหาร และสุขภาพของร่างกายโดยทั่วไป

2. ความผาสุกด้านจิตใจ ได้แก่ ความสามารถในการควบคุมความวิตกกังวล อารมณ์ ซึมเศร้า การใช้เวลาว่าง ความทุกข์ทรมานด้วยความเจ็บป่วย ความสุข ความกลัวการกลับเป็นซ้ำ การลุกลามของโรค ความคิด ความตั้งใจ การรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวม และความทุกข์ทรมานจากการวินิจฉัยโรคและการรักษา

3. ความผาสุกด้านสังคม ได้แก่ ความทุกข์ทรมานของครอบครัว บทบาท และสัมพันธภาพ บทบาททางเพศ การจ้างงาน การแยกตัว และฐานะทางการเงิน

4. ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ได้แก่ จุดมุ่งหมายในชีวิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา การทำสมาธิ ความหวัง และความไม่แน่ใจในอนาคต

Smith 2514 (อ้างถึงใน มานิตย์ ดีเอื้อ. 2542 : 20) ได้ระบุองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต มี 8 ด้าน คือ

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
2. การเข้าร่วมสมาคม
3. การพักผ่อนหย่อนใจ
4. การมีระเบียบในสังคม
5. สุขภาพ
6. การศึกษา
7. รายได้
8. การมีงานทำ

2.1.2 ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ และนิภา มนูญปัจจุ (2520 : 101-124) ได้ระบุตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตมนุษย์ไว้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย ซึ่งองค์ประกอบคือ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว การประกอบอาชีพ ภาวะแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ เสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น รายได้ มีการคมนาคมที่สะดวก มีโอกาสได้รับการศึกษา มีการประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน

2. ด้านอารมณ์ มีสิ่งที่ซับซ้อน คือ มีการพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณภาพ ประโยชน์ มีความรักในหมู่คณะ

3. ด้านสังคม มีตัวชี้วัด คือ ความมีระเบียบวินัย มีค่านิยมทางวัฒนธรรม มีความรู้สติปัญญา มีความสามารถป้องกันและแก้ปัญหาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน

United Nation (1990 : 9) กำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้ คือ

1. ด้านสุขภาพกาย
2. สุขภาพจิต
3. สิ่งแวดล้อม
4. ความปลอดภัย
5. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
6. ชีวิตครอบครัว
7. ชีวิตการทำงาน
8. ชีวิตการศึกษา
9. การมีส่วนร่วมในชุมชน
10. การทำกิจกรรมร่วมกันด้านวัฒนธรรม
11. ความเสมอภาคในสังคม

กระทรวงมหาดไทย (2541-2544 ; อ้างถึงใน มานิตย์ ดีเอื้อ. 2542 : 21)

1. สุขภาพดี
2. มีบ้านอาศัย
3. ศึกษาอนามัยถ้วนหน้า

4. ครอบครัวสุขสบาย
5. รายได้มาก
6. อยากร่วมพัฒนา
7. พาสู่คุณธรรม
8. บำรุงสิ่งแวดล้อม

โดยสรุป "คุณภาพชีวิต" จึงเป็นระดับของการมีชีวิตที่ดี มีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิต การได้รับการสนองตอบตามความต้องการของแต่ละบุคคล ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ รวมถึงการรับรู้ในด้านต่าง ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตมีความสำคัญกับชีวิตของเด็กที่เคยถูกละเมิดทางเพศ จากการศึกษาในครั้งนี้ หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก ตามมาตรฐานความเป็นอยู่ของสังคม เด็กจะมีชีวิตที่ดีได้ต้องดำรงชีวิตอยู่ในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่ง ๆ และในขณะเดียวกันเด็กต้องมีอิสระหรือเรียกว่าเป็นตัวของตัวเอง มีความสัมพันธ์ในสังคม มีความเชื่อ และความสัมพันธ์ของเขากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวเขา ในการศึกษาคุณภาพชีวิตของเด็กหญิงที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ ผู้ศึกษาใช้ตัวชี้วัดของ United Nation และของกระทรวงมหาดไทย เป็นตัวชี้วัดความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้มีรายได้ ได้รับการศึกษา มีสุขภาพจิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิต มีสุขภาพทางร่างกายที่ดี มีครอบครัวที่ดี มีที่อยู่อาศัย ได้รับความเสมอภาค รวม 8 ด้านด้วยกัน

2.2. แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม

2.2.1 ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

จินตนา ยูนิพันธ์ (2529 : 4) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง เป็นที่รักเป็นที่ต้องการ

บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์ (2530 : 171) ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมไว้โดยใช้คำว่า "แรงสนับสนุนทางสังคม" หมายถึงสิ่งที่ผู้รับแรงสนับสนุนได้รับการช่วยเหลือด้านข้อมูลต่าง ๆ ข่าวสาร วัตถุประสงค์ สิ่งของหรือการสนับสนุนด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีผลทำให้ผู้รับนำไปปฏิบัติในทิศทางที่ผู้รับต้องการ

ภัทรพงศ์ ประกอบผล (2534 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลได้รับแรงสนับสนุนจากบุคคลอื่นในเครือข่ายสังคม ทั้งการสนับสนุนด้านวัตถุ สิ่งของ บริการ ข้อมูลข่าวสาร การยอมรับ การยกย่อง และเห็นคุณค่า รวมทั้งการสนับสนุนด้านอารมณ์ ซึ่งแรงสนับสนุนเหล่านี้มีผลทำให้บุคคลสามารถช่วยให้ตนเองบรรลุเป้าหมายตามที่เขาต้องการ และเป็นขุมพลังที่จะช่วยเหลือให้บุคคลตอบสนองต่อความต้องการของตน ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (2535 : 170) การสนับสนุนทางสังคมหรือแรงสนับสนุนทางสังคมหรือการเกื้อกูลทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลในสังคมได้รับความรักความเอาใจใส่เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การให้คำแนะนำ การให้สิ่งของ การประเมินเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น การให้ความช่วยเหลือโดยมาเป็นแรงงาน ให้ความเวลา ให้ความคิดเห็น ให้ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนทางสังคม มีผลต่อภาวะจิตใจ อารมณ์ มีขอบเขตครอบคลุมทั้งการให้ การรับบุคคลในครอบครัวแต่ละองค์ประกอบ ญาติพี่น้อง เพื่อนนักเรียน เพื่อนบ้าน เพื่อนที่ทำงาน ครู อาจารย์ คนในชุมชน บุคลากรในวิชาชีพต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

เมท พิฬิสุก (Mate Pilisuk.1982 : 20 ; อ้างถึงใน ดุษฎี ชาญปริษา. 2541 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคน ได้แก่ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ ความมั่นคงทางอารมณ์ รวมไปถึงการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

สุปราณี แก้วเพชร (2542 : 38-39) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคม คือ การที่บุคคลในชุมชนได้ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้การยอมรับ เห็นคุณค่า มีความรู้สึกผูกพันเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ของข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำ ให้ความคิดเห็น ให้ความเวลา และแรงงาน เป็นต้น

ซิดนีย์ คอรัป (Sidney Cobb. 1976 : 300 ; อ้างถึงใน สุพัทธา ไบสมุทร. 2543 : 23) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับข่าวสาร ที่บ่งชี้ให้เขาได้เชื่อว่า ยังมีคนรัก มีคนคอยเอาใจใส่ มีคนยกย่องเห็นคุณค่า และรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันในสังคม

เชฟเฟอร์ ซี. และคณะ (Schaefer C.,et.al. 1982 ; อ้างถึงใน กรรณิการ์ วรรณูป-ถัมภ์. 2544 : 38) การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือ การสนับสนุน การประคับประคองจากบุคคลในเครือข่ายสังคม รวมทั้งครอบครัว ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional Support) ได้แก่ ความผูกพัน การให้กำลังใจ ความรู้สึกเชื่อถือหรือไว้วางใจต่อบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่
2. การสนับสนุนด้านวัตถุ การเงิน (Trangible Support) ได้แก่ ความช่วยเหลือโดยตรง เช่น การให้เงินหรือสิ่งของ การให้การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การช่วยทำงานอื่นแทน
3. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support) ได้แก่ การให้ข้อมูลและคำแนะนำ

กล่าวโดยสรุป การสนับสนุนทางสังคม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) การสนับสนุนด้านสิ่งของต่าง ๆ (2) การสนับสนุนด้านจิตใจ อารมณ์ เช่น การให้กำลังใจ ให้ความคิดเห็น เป็นต้น (3) การสนับสนุนความรู้ด้านต่าง ๆ การให้ข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำปรึกษา

2.2.2 หลักการสนับสนุนทางสังคม

หลักการสำคัญของการสนับสนุนทางสังคม (อ้างถึงใน อภิวัตน์ ธรรมาทิกุล. 2541 : 35-36)

1. กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ทำหน้าที่เป็น "ผู้ให้" และผู้ทำหน้าที่หลักเป็น "ผู้รับ" การสนับสนุน
 2. กระบวนการติดต่อสื่อสารโดยทั่วไปประกอบด้วย
 - 2.1 ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ "ผู้รับ" เชื่อว่ายังมีคนที่เอาใจใส่มีความรักและมีความหวังดีต่อตนอย่างจริงจัง
 - 2.2 ข่าวสารที่ทำให้ "ผู้รับ" รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับในสังคม
 - 2.3 ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ "ผู้รับ" เชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้
 3. ปัจจัยนำเข้าในกระบวนการสนับสนุนซึ่งอาจอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสาร วัตถุสิ่งของ หรือแรงสนับสนุนทางจิตใจ
 4. การช่วยให้ "ผู้รับ" ได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่เขาต้องการ เช่น ในด้านการสาธารณสุข ก็คือ การมีสุขภาพที่ดี ในด้านสวัสดิการสังคมอื่น ๆ ก็คือ การมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ประสบปัญหาเดือดร้อนทางสังคม หรือสามารถแก้ไขปัญหาหรือเผชิญกับปัญหาความเดือดร้อนได้อย่างเหมาะสม

การสนับสนุนทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ ก็เมื่อมีกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุม ทั้งการให้และการรับจากบุคคลในครอบครัว อาทิ บิดามารดา ญาติพี่น้อง รวมทั้ง

เพื่อนบ้าน เพื่อนนักเรียน ครูอาจารย์ คนในชุมชน บุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ และเอกชน เป็นต้น

2.2.3 ประเภทของการสนับสนุนทางสังคม

ธิดา กิจจาชาญชัยกุล (2542 : 46) ได้แบ่งชนิดของแรงสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 6 ชนิด คือ

1. ความใกล้ชิด ความใกล้ชิดจะส่งผลต่ออารมณ์ โดยส่วนรวม คือ จะทำให้คนรู้สึกปลอดภัยและอบอุ่น ช่วยไม่ให้เกิดความรู้สึกจำเผลว ปกติจะพบในผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เช่น คู่สมรส เพื่อน หรือคนในครอบครัว

2. การมีส่วนร่วมในสังคม จะแสดงให้เห็นถึง การเข้ามามีส่วนร่วมกันของคนที่มีสถานการณ์คล้ายคลึงกันหรือมาทำงานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน การมีปฏิสัมพันธ์จะทำให้มีการให้และการรับทางด้านข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์และความคิด การที่คนขาดการมีส่วนร่วมในสังคม จะทำให้คนรู้สึกว่าจะถูกแยกออกจากสังคม และเป็นผลให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายความสัมพันธ์เช่นนี้ มักพบได้ในกลุ่มเพื่อน

3. การได้รับคำแนะนำหรือหาคนที่ปรึกษาไว้ใจได้ เป็นที่พึงได้ การสนับสนุนชนิดนี้มักเกิดจากบุคคลที่เป็นวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เป็นต้น ถ้าบุคคลขาดการสนับสนุนชนิดนี้จะทำให้รู้สึกสิ้นหวัง

4. การได้รับการยอมรับ การยอมรับจะเกิดขึ้น เมื่อคนมีพฤติกรรมความสามารถตามบทบาทของตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับเชื่อถือ ความสามารถนั้นอาจเป็นบทบาทในอาชีพหรือครอบครัว บทบาทเหล่านี้อาจได้รับการยอมรับในสถาบัน ในกลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อนก็ได้ ถ้าคนเราไม่ได้รับการยอมรับก็จะทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองลง

5. การได้รับความช่วยเหลือซึ่งจะเกิดขึ้นจากการได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัว เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเท่านั้น จึงจะทำให้การช่วยเหลือที่ยาวนานได้ ถ้าไม่มีความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความช่วยเหลือขึ้นแล้ว ก็จะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวลอ่อนแอ

ไดมอนด์และจอห์น (Diamond and Johns สุพิตรา ไบสมุท. 2543 : 20 ; อ้างถึงใน บุศรา ลิขิตเจริญวานิช. 2538 : 29) การสนับสนุนทางสังคมแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

เพื่อนบ้าน เพื่อนนักเรียน ครูอาจารย์ คนในชุมชน บุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ และเอกชน เป็นต้น

2.2.3 ประเภทของการสนับสนุนทางสังคม

ธิดา กิจจาชาญชัยกุล (2542 : 46) ได้แบ่งชนิดของแรงสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 6 ชนิด คือ

1. ความใกล้ชิด ความใกล้ชิดจะส่งผลต่ออารมณ์ โดยส่วนรวม คือ จะทำให้คนรู้สึกปลอดภัยและอบอุ่น ช่วยไม่ให้เกิดความรู้สึกจำเผลว ปกติจะพบในผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เช่น คู่สมรส เพื่อน หรือคนในครอบครัว

2. การมีส่วนร่วมในสังคม จะแสดงให้เห็นถึง การเข้ามามีส่วนร่วมกันของคนที่มีสถานการณ์คล้ายคลึงกันหรือมาทำงานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน การมีปฏิสัมพันธ์จะทำให้มีการให้และการรับทางด้านข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์และความคิด การที่คนขาดการมีส่วนร่วมในสังคม จะทำให้คนรู้สึกว่าจะถูกแยกออกจากสังคม และเป็นผลให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายความสัมพันธ์เช่นนี้ มักพบได้ในกลุ่มเพื่อน

3. การได้รับคำแนะนำหรือหาคนที่ปรึกษาได้ใจได้ เป็นที่พึงได้ การสนับสนุนชนิดนี้มักเกิดจากบุคคลที่เป็นวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เป็นต้น ถ้าบุคคลขาดการสนับสนุนชนิดนี้จะทำให้รู้สึกสิ้นหวัง

4. การได้รับการยอมรับ การยอมรับจะเกิดขึ้น เมื่อคนมีพฤติกรรมความสามารถตามบทบาทของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการยอมรับเชื่อดือ ความสามารถนั้นอาจเป็นบทบาทในอาชีพหรือครอบครัว บทบาทเหล่านี้อาจได้รับการยอมรับในสถาบัน ในกลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อนก็ได้ ถ้าคนเราไม่ได้รับการยอมรับก็จะทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองลง

5. การได้รับความช่วยเหลือซึ่งจะเกิดขึ้นจากการได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัว เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเท่านั้น จึงจะทำให้การช่วยเหลือที่ยาวนานได้ ถ้าไม่มีความสัมพันธ์ก็จะก่อให้เกิดความช่วยเหลือขึ้นแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวลอ่อนแอ

โดมอนด์และจอห์น (Diamond and Johns สุพัตรา ไบสมุท. 2543 : 20 : อ้างถึงใน บุศรา ลิขิตเจริญวานิช. 2538 : 29) การสนับสนุนทางสังคมแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ความผูกพันและรักใคร่สนิทสนม (Attachment) หมายถึง ความสัมพันธ์ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคนรัก และเอาใจใส่จนเกิดความรู้สึกมั่นคงทางด้านจิตใจ มีความสุขสบาย เช่น ความสัมพันธ์ของแม่และลูก ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

2. การมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Integration) เกิดจากการที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของกลุ่ม ทำให้เกิดการแข่งขัน แลกเปลี่ยนความคิด กำลังทรัพย์ และกำลังบุคคลตามโอกาสอันควร เกิดความห่วงใยและเข้าใจต่อกัน ถ้าขาดความสัมพันธ์อันนี้ จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ขาดเพื่อน ขาดผู้เห็นอกเห็นใจ ขาดที่ปรึกษา และเป็นผลให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการมีชีวิตอยู่ ขาดกำลังใจและสิ้นหวัง

3. โอกาสที่จะช่วยเหลือผู้อื่น (Opportunity for Nurture) หมายถึง การที่บุคคลจะมีความผูกพันกับบุคคลซึ่งด้อยกว่า จะเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น ๆ และผู้อื่นพึ่งพาได้ ถ้าหากไม่ได้ทำหน้าที่จะทำให้เกิดความรู้สึกคับข้องใจ รู้สึกชีวิตไม่สมบูรณ์ว่างเปล่า และไร้จุดหมายแห่งชีวิต

4. การส่งเสริมให้รู้คุณค่าแห่งตน (Reassurance of Worth) เป็นแบบที่ได้รับการยอมรับเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าตนเองมีความสามารถ เช่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ความสามารถในการช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว ถ้าคนเราไม่เป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่นก็ย่อมทำให้ความเชื่อมั่นหรือความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง

5. ความรู้สึกพึ่งพาอาศัยกัน (A Sense of Reliable Alliance) สัมพันธภาพในลักษณะเช่นนี้มักเกิดในสัมพันธภาพของครอบครัวสายตรง โดยสมาชิกแต่ละคนต่างคาดหวังว่าจะได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง ถ้าขาดคุณสมบัติเช่นนี้ บุคคลจะรู้สึกว่าขาดแหล่งช่วยเหลือ โดยเฉพาะในภาวะที่เสี่ยงต่ออันตราย

6. การให้คำแนะนำชี้แนะ (The Obtaining of Guidance) เป็นความสัมพันธ์ในช่วงที่บุคคลตกอยู่ในสภาวะตึงเครียด เกิดวิกฤติการณ์ทางอารมณ์ จิตใจ ทำให้บุคคลต้องการคำปลอบใจ กำลังใจ คำแนะนำ ชี้แจง หรือการแนะนำในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผ่อนคลายภาวะตึงเครียดที่บุคคลประสบอยู่ ความสัมพันธ์ชนิดนี้มักได้จากผู้ที่บุคคลรู้สึกสำคัญ มีความสามารถ มีความศรัทธา

เดวิด อี. เจคอบสัน (David E. Jacobson ; อ้างถึงใน บุศรา ลิขิตเจริญวานิช. 2538 : 28) ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมไว้ดังนี้

1. การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional Support) หมายถึง พฤติกรรม ที่ทำให้บุคคลรู้สึกสบายใจ และเชื่อว่า เขาได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ความยกย่องนับถือจนเกิดความมั่นใจ

2. การสนับสนุนทางด้านสติปัญญา (Cognitive Support) หมายถึง การให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำที่จะช่วยให้บุคคลเข้าใจสิ่งต่าง ๆ และสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3. การสนับสนุนทางด้านสิ่งของ (Materials Support) หมายถึง การให้วัสดุสิ่งของและบริการต่างๆที่ช่วยแก้ปัญหาบางอย่างได้

ดังนั้น จึงสรุปการสนับสนุนทางสังคมได้ดังนี้

1. การสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การช่วยเหลือด้านกายภาพ เช่น การช่วยเหลือด้านการเงิน การนำส่ง เป็นต้น

2. การสนับสนุนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ การให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การสร้างความรู้สึกทางบวก เช่นการยกย่อง การให้กำลังใจ

3. การสนับสนุนด้านการประเมินเปรียบเทียบ เป็นการข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปประเมินตนเอง ทำให้เกิดความมั่นใจและรู้สึกเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่น

ลินดา อ. ครอนเนเวลท์ (Linda R. Cronenwett. 1968 ; อ้างถึงใน ยุวดี กฤษวัฒนาภรณ์. 2537 : 53) แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ เป็นความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ดูแลเอาใจใส่มีความรัก ความผูกพัน

2. การสนับสนุนด้านการยอมรับและเห็นคุณค่า เป็นการประเมินเปรียบเทียบพฤติกรรม เช่น การเห็นห้อง การรับรอง การให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินตนเอง หรือเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดความมั่นใจ

3. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นการให้ข้อมูล คำแนะนำ ข้อเท็จจริง แนวทางเลือกหรือแนวทางปฏิบัติ สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้

4. การสนับสนุนด้านสิ่งของ การเงินหรือแรงงาน เป็นการช่วยเหลือโดยตรงต่อความจำเป็นของตน เช่น เงินทอง แรงงานหรือเวลา เป็นต้น

เฮาส์ (House.1981 ; อ้างถึงใน กมลทิพย์ เย็นใจ. 2538 : 16) ได้แบ่งประเภทการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotion Support) เป็นความรู้สึกเห็นใจ การให้การดูแลเอาใจใส่ ให้กำลังใจ การยอมรับ ยกย่อง และเห็นคุณค่า เป็นการแสดงถึงความรักความผูกพันที่มีต่อกัน

2. การสนับสนุนด้านการประเมินเปรียบเทียบ (Appraisal Support) เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปประเมินตนเอง ทำให้เกิดความมั่นใจ และรู้สึกเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่น

3. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Informative Support) เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริง การให้คำแนะนำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

4. การสนับสนุนด้านสิ่งของหรือบริการ (Instrumental Support) เป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปวัตถุ สิ่งของหรือแรงงาน

2.2.4 ระดับของการให้การสนับสนุนทางสังคม

ก๊อทเลียบ (Benjamin H. Gottlieb ; อ้างถึงใน กัทรวงศ์ ประกอบผล. 2534 : 48) แบ่งระดับการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับกว้าง (Macro Level) เป็นการพิจารณาถึงการร่วมหรือการมีส่วนร่วมในสังคม อาจวัดได้จากความสัมพันธ์กับสถาบันในสังคม การเข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ และการดำเนินวิถีชีวิตไม่เป็นทางการในสังคม

2. ระดับกลุ่มเครือข่าย (Mazz Level) เป็นการมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของเครือข่ายทางสังคม ด้วยการวัดอย่างเจาะจงถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ เช่น กลุ่มเพื่อน ชนิดของแรงสนับสนุนทางสังคมในระดับนี้ ได้แก่ การให้คำแนะนำ การช่วยเหลือด้านวัสดุ ความเป็นมิตรและการสนับสนุนทางด้านอารมณ์และการยกย่อง

3. ระดับแคบหรือระดับลึก (Micro Level) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากที่สุด ทั้งนี้ มีความเชื่อว่าคุณภาพของความสัมพันธ์มีความสำคัญมากกว่าปริมาณ คือ ขนาด จำนวน และความถี่ แหล่งของแรงสนับสนุนได้แก่ คู่สมรส บุตร และสมาชิกในครอบครัว หรือคนรักซึ่งมีความใกล้ชิดทางอารมณ์ ให้การสนับสนุนทางจิตใจ แสดงความรักและห่วงใย (Affective Support)

2.2.5 การสนับสนุนทางสังคมและเครือข่ายทางสังคม

อภิรดี ธรรมาภิกุล (2541 : 34) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมหรือเครือข่ายทางสังคมว่า องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคม เครือข่ายที่มีความหนาแน่นสูงมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น

ใกล้ชิด จะส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าเครือข่ายทางสังคมที่มีความหนาแน่นน้อย นอกจากนั้น องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ขนาดของกลุ่ม ระยะเวลาที่สมาชิกติดต่อกัน ความถี่ในการติดต่อและวิธีการที่ใช้ในการติดต่อของเครือข่ายทางสังคม ล้วนมีผลต่อการสนับสนุนทางสังคมอย่างดีจะต้องมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพและมีสายสัมพันธ์ที่ดีด้วย

2.2.6 แหล่งของการสนับสนุนทางสังคม

อุบล นิวัติชัย (2527 : 285) ได้อ้างถึงแนวคิดของ Kaplan ได้จำแนกกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมไว้ 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มผู้ที่มีความผูกพันกันตามธรรมชาติ ประกอบด้วย บุคคล 2 ประเภท คือ
 - 1.1 บุคคลที่อยู่ในครอบครัวสายตรง ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน
 - 1.2 ครอบครัวใกล้ชิด ได้แก่ เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน ผู้รู้จักคุ้นเคย คนในที่ทำงานเดียวกัน
2. องค์กรและสมาคมที่ให้การสนับสนุน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเป็นหน่วยเป็นชมรม สมาคม ซึ่งไม่ใช่กลุ่มที่รวมตัวกันเป็นวิชาชีพ
3. กลุ่มผู้ช่วยเหลือวิชาชีพ หมายถึง บุคคลที่อยู่ในวงการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชนโดยอาชีพ

จริยวัฒน์ คมพยุคม์ (2531 : 100) ได้กล่าวถึงแหล่งที่ให้การสนับสนุนทางสังคมกับบุคคลที่ประสบปัญหาเดือดร้อนมี 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปฐมภูมิ หมายถึง กลุ่มที่มีความสนิทสนมกันเป็นส่วนตัว ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ และไม่ใช่กลุ่มเครือญาติ หรือเรียกว่า กลุ่มมิตรภาพ เช่น เพื่อน
2. กลุ่มทุติยภูมิ หมายถึง กลุ่มที่มีความสนิทสนมกันเป็นทางการ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มสังคมอื่น ๆ

เจน เอส. นอร์เบค (Jane S Norbeck. 1982 : 23 ; อ้างถึงใน สาวิตรี ลิ้มชัยอรุณเรือง. 2536 : 36) ในการศึกษาแหล่งที่ให้การสนับสนุนทางสังคม นักวิชาการจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ หรือขาดหายไปของแหล่งที่ให้การสนับสนุน คือ จากคนที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ของบุคคลแต่ละบุคคล

เพนเดอร์ (Pender N.J. 1987 ; อ้างถึงใน ดวงเดือน มูลประดับ. 2541 : 46) ได้แบ่งกลุ่มแหล่งสนับสนุนทางสังคมไว้ดังนี้

1. ระบบสนับสนุนตามธรรมชาติ (Natural Support System) ได้แก่ แหล่งสนับสนุนทางครอบครัว ญาติพี่น้องซึ่งถือว่ามีค่ามากที่สุด เพราะมีบทบาทตั้งแต่วัยเด็กและเป็น

แหล่งที่ถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตอันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้การสนับสนุนผู้ป่วย

2. ระบบการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อน (Peer Support System) เป็นการสนับสนุนที่ได้รับจากบุคคลที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการที่จะค้นคว้าหาความต้องการและสามารถติดต่อชักจูงผู้ป่วยได้โดยง่าย เป็นเหตุให้บุคคลประสบความล้มเหลวและสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ ในชีวิต

3. ระบบการสนับสนุนด้านศาสนาหรือแหล่งอุปถัมภ์ต่าง ๆ (Religious Organizations or Denominations) เป็นแหล่งที่จะช่วยให้มีการพบปะแลกเปลี่ยน ความเชื่อเรื่องค่านิยมคำสอน คำแนะนำเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ พระ นักบวช หมอ สอนศาสนา กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

4. ระบบสนับสนุนจากกลุ่มวิชาชีพด้านสุขภาพ (Health Professional Support System) เป็นแหล่งการสนับสนุนแห่งแรกที่ทำให้ความช่วยเหลือผู้ป่วย ซึ่งจะมีความสำคัญต่อเมื่อการสนับสนุนที่ได้รับจากครอบครัว เพื่อนสนิท และกลุ่มเพื่อนไม่เพียงพอ

5. ระบบการสนับสนุนจากกลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ (Organized Support System) เป็นการสนับสนุนจากกลุ่มบริการอาสาสมัคร กลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Group) เป็นกลุ่มที่เป็นสื่อกลางที่ช่วยให้ผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชีวิต เช่น ปัญหาความเจ็บป่วยเรื้อรัง ความเจ็บป่วยในระยะสุดท้ายของชีวิต เป็นต้น

การที่เด็กเคยถูกละเมิดทางเพศ เป็นคนมีคุณภาพได้นั้นก็ขึ้นกับการดำรงชีวิตของเขาในสังคมนั้นด้วย และจำเป็นต้องอาศัยคนในสังคมช่วยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเด็ก การที่องค์กรทางสังคมต่าง ๆ ได้เล็งเห็นความจำเป็นในการช่วยเหลือสนับสนุนชีวิตของเด็กในด้านความต้องการพื้นฐานในด้านปัจจัย 4 เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กมีความสำคัญเป็นอันดับแรกก่อนการพัฒนาอื่นใด เนื่องจากเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ และเด็กที่เคยถูกละเมิดทางเพศได้รับการกระทบกระเทือนทางจิตใจ จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ โดยเฉพาะในด้านความรัก การเอาใจใส่ การเห็นคุณค่า การยกย่อง การห่วงหาอาทร การให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การให้คำแนะนำ ให้สิ่งของ ให้ความคิดเห็น ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความมั่นใจ ให้ความจำเป็นพื้นฐานในด้านปัจจัย 4 แก่เด็กเหล่านี้ คือกลุ่มบุคคลในครอบครัวซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก เช่น บิดา มารดา ญาติพี่น้อง รอง

ลงมา ก็คือ กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันในสังคม เช่น เพื่อน ครู นักสังคมสงเคราะห์ คนในชุมชน เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self Esteem Theory)

การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่สำคัญ และส่งผลต่อบุคลิกภาพของ คนเราตั้งแต่วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ จนถึงวัยสูงอายุ ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองมีผู้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

อลลพอร์ต (Allort. 1977 ; อ้างถึงใน นิภาวรรณ กิริยะ. 2534 : 4) ได้ให้ความหมายว่าเป็นความภาคภูมิใจ

เอลเดอร์ (Elder. 1965 : 258 ; อ้างถึงใน นิภาวรรณ กิริยะ. 2534 : 4) อธิบายว่า เป็นความรู้สึกที่บุคคลรับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการกระทำของตนเอง การมีความสามารถ และการตัดสินใจของบุคคลอื่นที่ตนให้ความสำคัญด้วย

คูเปอร์สมิท และแบนดูรา (Coopersmith. 1967 และ Bandura. 1986 ; อ้างถึงใน นิภาวรรณ กิริยะ. 2534 : 7) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการประเมินตนเองของบุคคลว่าตนเองเป็นอย่างไร ถ้าบุคคลใดมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นบุคคลที่ไร้ค่า กล่าวได้ว่า บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ส่วนผู้ที่มีความภูมิใจในตนเอง จะเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง

ทัตนา บุญทอง (2535 : 926) กล่าวว่า การประเมินตนเองในด้านความรู้สึกมีคุณค่าว่าเป็นการประเมินถึงความรู้สึกมีคุณค่าแห่งตน ซึ่งประเมินได้จากการเปรียบเทียบความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในปัจจุบันกับคุณค่าที่ตนปรารถนา

สแตนวิช (Stanwyck cited in Norris & Kunes-Connell. 1985 ; อ้างถึงใน ใภภิต สุวรรณเวลา. 2537 : 27) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกที่ว่า "ฉันรู้สึกอย่างไรเมื่อฉันมองฉันเอง" กล่าวโดยสรุป ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นความรู้สึกที่ประเมินตนเองเกี่ยวกับความมีคุณค่า ความสำคัญ ความสามารถ การประสบผลสำเร็จ การยอมรับตนเอง การมีประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนการได้รับการยอมรับจากสังคม

มาสโลว์ (อ้างถึงใน นิภาวรรณ กิริยะ. 4 : 7) ได้แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภท

1. ความต้องการรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) เป็นการยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การมีจุดเด่น (Strength) การบรรลุเป้าหมายและความสามารถ (Mastery and Competence) ความเชื่อมั่น (Confidence) การพึ่งตนเองและควมมีอิสระเสรี (Independence and Freedom)

2. ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของตน (Esteem from other people) เช่น การมีชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับและความสนใจ มีความสำคัญ มีศักดิ์ศรี เป็นที่น่าชมเชยของผู้อื่น

2.3.1 แหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าตนเอง

แบรดเชอร์ (Bradshaw, 1981 : 5-6 ; อ้างถึงใน สุรินทร์ มีลาภสัน. 2539) ได้กล่าวว่า แหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าในตนเองมีดังนี้

1. ความสัมฤทธิ์ผลที่เห็นได้ชัดเจน จากการกระทำได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และความคาดหวังของตน
2. รู้สึกมีอำนาจในตนเองอย่างชัดเจนและมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น
3. มีความรู้สึกที่ได้รับการกระทำในลักษณะที่เป็นการยอมรับ มีคุณค่าและได้รับการดูแล
4. พฤติกรรมการกระทำของตน สอดคล้องกับระบบเงื่อนไขในความเชื่อ จริยธรรมและศาสนา

คูเปอร์สมิท (Copersmith, 1967 : 32 ; อ้างถึงใน นิภาวรรณ กิวิยะ. 2534 : 5) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าในตนเอง คือ

1. การมีอำนาจ (Power) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมีอิทธิพลและควบคุมผู้อื่นได้
2. การมีความสำคัญ (Significance) หมายถึง การได้รับการยอมรับว่าตนมีความสำคัญได้รับความรักใคร่จากผู้อื่น
3. การมีคุณค่า (Virtus) หมายถึง การยึดมั่นตามมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม
4. การมีความสามารถ (Competence) หมายถึง การได้รับความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ในการกระทำของตน

2.3.2 พัฒนาการของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem Development)

แบรดเชอร์ (Bradshaw, 1981 : 5-6 ; อ้างถึงใน สุรินทร์ มีลาภสัน. 2539) ได้กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเริ่มตั้งแต่เกิดและมีการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก การเห็นคุณค่าในตนเอง

จะเริ่มตั้งแต่ที่เด็กร้องไห้เมื่อหิว หรือต้องการความอบอุ่นจากมารดา ทำให้มารดาสนใจ ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองมีอิทธิพลเหนือมารดา รู้สึกว่าคุณเองมีอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ ซัลลิแวน (Sullivan ; อ้างถึงใน ศรีเวื่อน แก้วกิงวาล. 2539 : 70) ในเรื่องของการพัฒนา อัตตา หรือ Self ว่า บุคคลจะรู้ตนเองเป็นอย่างไรนั้น เกิดมาจากการมีสัมพันธภาพหรือปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะบิดามารดา เมื่อแรกเกิดมารดาจะเข้าโอบอุ้มเด็กเมื่อเด็กร้องไห้หรือหิว เด็กจะได้รับความอบอุ่นและเรียนรู้การร้องไห้ของตนจะมีอิทธิพลให้มารดาเอาใจใส่ เด็กจะเกิดการสร้างอัตตาในเบื้องต้นว่า ตนมีคุณค่า เมื่อเติบโตขึ้นความต้องการของคนเราจะถูกพัฒนามากขึ้นตามลำดับ

2.3.3 ลักษณะความรู้สึกและพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง

แบรดชอร์ (Bradshaw.1981 : 26-27 ; อ้างถึงใน สุรินทร์ มีลาภล้น. 2539) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีความแตกต่างกันดังนี้

1. ลักษณะความรู้สึกและพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีลักษณะการแสดงออกต่าง ๆ เช่น มีการตอบสนองผู้อื่นต่ำ ไม่ค่อยมีชีวิตชีวา ไม่มั่นคง อ่อนแอ รู้สึกเสียใจง่าย ไม่เปิดเผยตนเอง ไม่ชอบเสี่ยง ไม่ชอบฟังคนอื่น ไม่ค่อยมีความประทับใจ บั่นทาล โทสะ หลีกเลี่ยงความขัดแย้งในใจ ชอบปฏิเสธ มีการปรับตัวให้ลงรอยกับผู้อื่นยาก ขบเซา มีความสงสัยไว้ใจผู้อื่นน้อย มีปัญหาในการปรับตัว รู้สึกกลัวมาก รู้สึกไม่ปลอดภัย รู้สึกเสียใจ มีสัมพันธภาพกับผู้อื่นไม่ลึกซึ้ง เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมยาก ฯลฯ

2. ลักษณะความรู้สึกและพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ได้แก่ มีการมอบหมายหน้าที่ มีความเป็นผู้ใหญ่ มีความเปิดเผย ไว้วางใจ ตรงไปตรงมา มีความมั่นใจ กล้าเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง มีความคิดสร้างสรรค์ จริงใจ ชอบดูแล กล้าเสี่ยง มีความกล้า มีความร่วมมือ รับฟังผู้อื่น มีการแบ่งความรับผิดชอบ รู้สึกตนเองปลอดภัย มีความกล้าแสดงออก เป็นต้น

ลักษณะการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองต่ำและสูงตามที่แบรดชอร์ ได้รวบรวมไว้นี้เป็นลักษณะกว้าง ๆ ที่สามารถใช้พยากรณ์โดยใช้การสังเกตได้

สรุป ก็คือ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มที่จะโทษผู้อื่นและเชื่อว่าคนอื่น ๆ มองตนเองด้อยกว่า บุคคลนี้มักจะเก็บตัว เลี่ยงการที่จะตกเป็นเป้าสายตาของผู้อื่น ไม่กล้าแสดงออก ทั้งนี้ เพราะขาดความมั่นใจในตนเอง

นิลและเม็คเนิล (Neal, 1981 ; Mcneil 1974 ; อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ วงษ์อาษา. 2539) ได้กล่าวว่า บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีความรู้สึกซึมเศร้ามีปมด้อย และมีโอกาสที่จะมีความผิดปกติทางร่างกาย อันเนื่องมาจากสาเหตุทางด้านจิตใจ และบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง จะเป็นผู้มีวิจรรย์ญาณ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าเผชิญและสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างจากเดิม

จากทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเองมีความเกี่ยวข้องกับเด็กที่เคยถูกละเมิดทางเพศ เพราะเด็กกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และทำให้มีผลต่อการดำรงชีวิตของเด็ก ถ้าเด็กไม่สามารถมองเห็นคุณค่าของตนเอง และไม่ยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็จะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคมต่อไป แต่ถ้าเด็กยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และตระหนักรู้ถึงความต้องการของตนเอง เด็กก็จะสามารถจัดการกับปัญหา กล้าเผชิญกับความกลัว และดำรงชีวิตในสังคมได้เหมือนคนทั่วไป

2.4 แนวคิดการล่วงละเมิดทางเพศ

2.4.1 ความหมายการล่วงละเมิดทางเพศโดยทั่วไป

การกระทำทารุณทางเพศต่อเด็กหรือการละเมิดทางเพศ (อ้างถึงใน สุทธิณี สันตะบุตร และคณะ. 2537 : 3) หมายถึง การล่วงเกินหรือการกระทำทารุณทางเพศต่อเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นผู้กระทำเอง เด็กเหล่านี้มาพบแพทย์ด้วยอาการของระบบทางเดินปัสสาวะอักเสบบ่อย ๆ หรืออาการช่องคลอดอักเสบ ผู้กระทำการล่วงเกินหรือมีสัมพันธ์ทางเพศกับเด็กมักจะเป็นพ่อบุญธรรม เพื่อนชายของพ่อแม่ พี่ชายของเด็กหญิง หรืออาจเป็นพ่อแท้ ๆ ของเด็กก็ได้

พนม เกตมาน (2540 : 53-54) การทารุณกรรมทางเพศหรือการละเมิดทางเพศ (Sexual Abuse) หมายถึง พฤติกรรมทางเพศที่กระทำต่อเด็ก โดยเด็กอาจจะยินยอมหรือไม่ยินยอมก็ได้ เช่น การร่วมประเวณี การล่วงเกินทางเพศ การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศที่เกี่ยวกับเด็ก รวมถึงการทำอนาจารด้วยการแสดงอวัยวะเพศต่อเด็ก ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้กระทำ ถึงแม้บางครั้งการล่วงเกินทางเพศในเด็กเล็ก ๆ เด็กอาจจะไม่รู้สึกเดือดร้อน เนื่องจากไม่เข้าใจว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับตนเอง

อรพินท์ สฟโชคชัย (2542 : 4) ได้ให้ความหมายของการล่วงละเมิดทางเพศ (ตามหลักสากลของประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ และองค์การสหประชาชาติ) หมายถึง พฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศที่ผู้ถูกกระทำหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์

(Unwelcome) และไม่ต้องการ (Unwanted) โดยการล่วงละเมิดดังกล่าวอาจจะเป็นรูปของการแสดงออกทางวาจา กิริยาท่าทาง การจับต้องทางร่างกาย และการสร้างสภาพแวดล้อม ซึ่งในประเทศอเมริกาถือว่าการล่วงละเมิดทางเพศ เปรียบเสมือนการข่มขืนอีกรูปแบบหนึ่ง

คริสตดา อุบล (อ้างถึงใน วณิ บางประกษา. 2545 : 4) ได้กล่าวไว้ว่า การคุกคามทางเพศมีความหมายกว้างและครอบคลุมมากกว่าการอนาจาร ซึ่งหมายถึงการเผยแพร่ร่างกายในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม คน ๆ นั้นอาจจะเผยแพร่ร่างกายของตน หรือล่วงเกินคนอื่นด้วยการทำเช่นนั้น การคุกคามทางเพศไม่จำเป็นต้องหมายถึงการสัมผัสร่างกายคนอื่น แต่อาจหมายถึงการใช้สายตา คำพูดและพฤติกรรมที่สื่อสารทางเพศโดยอีกฝ่ายหนึ่งไม่อยากจะรับสารนั้น ซึ่งต้องดูที่ความรู้สึกของผู้หญิง ในกรณีที่ผู้หญิงเกิดความอับอายก็ถือว่าเป็นการคุกคามทางเพศ

สมยศ พุกษาเกษมสุข (อ้างถึงใน วณิ บางประกษา. 2545 : 4) ได้ให้คำนิยามของการคุกคามทางเพศไว้ว่า หมายถึง การล่วงเกินสิทธิทางร่างกายเพื่อเอาเปรียบและความต้องการทางเพศ การล่วงเกินอาจจะเป็นทั้งในรูปวาจา การใช้สายตา และการใช้ท่าที ผู้ที่คุกคามอาจใช้อำนาจนั้น โดยทางตรงหรือทางอ้อมต่อผู้กระทำ รวมทั้งเสนอผลประโยชน์พิเศษให้กับคนงานเป็นรายเฉพาะ

มิเลนน์ ดี เฮกา (อ้างถึงใน วรญา เทียนดี. 2546 : 11) ได้ให้นิยามการล่วงละเมิดทางเพศว่า เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเป็นเหตุให้ผู้ถูกล่วงละเมิดรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจ ซึ่งปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศมีดังนี้

1. ล่วงละเมิดในด้านเพศ (Sexual Harassment) โดยทั่ว ๆ ไปหมายถึง คำพูดหรือพฤติกรรมที่สับประมาท การดูถูก ที่เกี่ยวกับทัศนคติทางเพศ เช่น การวิจารณ์ทางเรื่องเพศ เล่าเรื่องตลกกลามก การพูดเสียดสี การล้อเลียนกิริยาท่าทางของบุคคลอื่นในทางเพศ หรือการนำเสนองานเปื้อนเปลือย ภาพลามกต่อที่สาธารณะเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย

2. การล่อลวง ชักชวนทางพฤติกรรม (Seductive Behavior) เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ ไม่เหมาะสมทางร่างกายและคำพูด ซึ่งรวมถึงการแตะต้องและสัมผัสที่ไม่จำเป็น เช่น ลูบหลัง หยิกแก้มหยอก รวมถึงการระรานสัมผัสร่างกายผู้อื่นอย่างไม่ลดละ

3. การติดสินบนเพื่อมีเพศสัมพันธ์ (Sexual Bribery) การชักชวน หรือการซื้อเชิญ เพื่อให้มีเพศสัมพันธ์โดยแลกกับการให้รางวัลหรือติดสินบน

4. การข่มขู่ในทางเพศ (Sexual Coercion) เป็นการบังคับ ข่มขู่ให้มีเพศสัมพันธ์ โดยใช้เรื่องหน้าที่การงานมาเป็นเหตุ

5. การข่มขืน (Sexual Assault) การคุกคามข่มขืนเพื่อมีเพศสัมพันธ์

จากการให้คำนิยามและความหมายของการละเมิดทางเพศจากนักวิชาการหลายท่าน การละเมิดทางเพศ หมายถึง การบังคับ หรือการแสดงออกด้วยท่าทาง การมีพฤติกรรมทางเพศ กับบุคคลที่ไม่ปรารถนา โดยอาศัยการใช้อำนาจเพื่อสนองต่อความต้องการทางเพศของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการล่วงละเมิดทางเพศเป็นภัยที่มีความรุนแรงต่อเด็กไม่ว่าจะเป็นการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ แม้กระทั่งการใช้กิริยาท่าทางสื่อไปในทางลามกอนาจาร หรือแสดงออกทางเพศที่ทำร้ายทางร่างกาย จิตใจและสวัสดิภาพของเด็กก็ถือว่าเป็นการล่วงละเมิดทางเพศด้วย

2.4.2 ลักษณะการล่วงละเมิดทางเพศ

อรพินท์ สพโชคชัย (2542 : 4-6) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศที่เกิดขึ้นนั้น เมื่อวิเคราะห์ห้อย่างลึกซึ้งจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีอำนาจใช้ไปในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. พฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศโดยตรงที่มีเงื่อนไขแลกเปลี่ยน (Quid Pro Quo) คือการให้สิ่งที่ถูกกระทำได้ต้องการแลกเปลี่ยนกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งพฤติกรรมนี้เข้าข่ายการใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ตัวอย่างเช่น

กรณีสถานศึกษาเป็นอีกสถานหนึ่งที่พบพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศเกิดขึ้นเป็นข่าวให้เห็นบ่อยครั้ง จะเกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน ผู้ฝึกอบรมและลูกศิษย์ หรือผู้บริหารการศึกษา และนักเรียนนักศึกษา ซึ่งอาจจะพบในกรณีการแลกเปลี่ยนกับการให้คะแนน การสอนพิเศษ เป็นต้น

กรณีของนายจ้างและลูกจ้าง หัวหน้างานและลูกน้อง ซึ่งเป็นกรณีที่พบมากที่สุด โดยใช้เงื่อนไขการล่วงละเมิดทางเพศประเภทนี้เป็นการแลกเปลี่ยนกับการจ้างงาน การเลื่อนขั้น การโยกย้าย การมอบหมายงาน เป็นต้น

มูลนิธิผู้หญิง (2536 : 99) ได้ยกตัวอย่างเด็กอายุ 17 ปี ซึ่งพี่ชายและเพื่อนคนหนึ่ง บอกว่าจะหางานทำเป็นคนล้างชามให้พาดัวเธอมาตั้งแต่ตาย เธอถูกส่งไปยังห้องแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ และในช่วงเดือนแรกได้ทำงานล้างชามจริง ๆ ที่บ้านของเจ้าของห้องอยู่ติดกับห้องทุก ๆ วัน เจ้าของห้องบอกเธอว่า ไม่มีวันหาเงินได้ และเธอจะไม่มีวันจ่ายหนี้คืนได้จนกว่าเธอจะเริ่มทำงานในโรงแรม หลังจากนั้นหนึ่งเดือนเธอมีอาหารไม่พอกทาน และไม่มีทางจ่ายหนี้คืน ดังนั้นเธอจึงไปทำงานที่โรงแรม เจ้าของห้องขายพรมจรรย์ของเธอด้วยเงิน 30 บาท

มูลนิธิผู้หญิง (2536 : 99) เด็กหญิงอายุ 15 ปี ถูกพาตัวไปยังห้องแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา เธอเล่าว่า เธอถูกมอมยา และข่มขืนขณะหมดสติ เธอเพียงแต่จำได้ว่าตื่นขึ้นมาโดยไม่มีเสื้อผ้าติดตัว

จะเห็นได้ว่าทั้งสองกรณี ครูและนายจ้าง เป็นผู้มีอำนาจในการที่จะให้หรือไม่ให้ หรือจะให้มากหรือให้น้อยในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกกระทำมีความต้องการหรือมีความจำเป็นต้องได้รับสิ่งนั้น ๆ

สรุป การล่วงละเมิดทางเพศ หมายถึง การบังคับ การข่มขู่ การสัมผัส ข่มขืน การมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยใช้อำนาจบังคับเพื่อสนองตอบต่อความต้องการทางเพศของตนเอง ซึ่งมีผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจและสวัสดิภาพของผู้ตกเป็นเหยื่อ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา (Hostile or Discriminatory Environment) คือ การล่วงเกินทางเพศอีกรูปแบบหนึ่ง การล่วงเกินทางเพศนี้อาจจะเป็นการกระทำโดยอาศัยเงื่อนไขที่เป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอก หรือกระทำโดยนายจ้าง หัวหน้างาน หรือครูที่สื่อถึงพฤติกรรมการล่วงเกินทางเพศ บางครั้งพบในพฤติกรรมหยิกแกลมหยอก การหยอกล้อ การใช้กิริยาท่าทางหรือการจับต้องร่างกายโดยเจตนา เป็นต้น โดยปกติพฤติกรรมการล่วงเกินทางเพศประเภทนี้ เป็นพฤติกรรมและการกระทำที่ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าพฤติกรรมใดหรือสถานการณ์ใดบ้างที่ถือว่าเป็นการล่วงเกินทางเพศ ทำให้พฤติกรรมเหล่านี้ยากที่จะอธิบายและแยกแยะว่าเป็นการล่วงเกินทางเพศ และเมื่อเกิดการร้องเรียนมักพบว่าไม่ได้รับความสนใจ ในบางกรณีผู้ร้องเรียนจะถูกมองว่าเป็นผู้สร้างปัญหา หากพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า พฤติกรรมนี้มักเกิดขึ้นเป็นประจำจนคนส่วนใหญ่เกิดความเคยชิน การสร้างสภาพแวดล้อมการล่วงเกินทางเพศได้ 3 ลักษณะเช่นนี้

การล่วงเกินทางเพศโดยวาจา (Verbal Harassment) เช่น

- การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับรูปร่างการแต่งตัวที่สื่อไปในทางลามก
- การเล่าเรื่องตลกลามก
- การพูดหรือถามถึงความสัมพันธ์ทางเพศของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในที่สาธารณะ
- การเปลี่ยนหัวข้อเรื่องงานให้เป็นเรื่องทางเพศหรือลามก
- การกระจายข่าวลือหรือนินทาเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
- การตามตื้อตามจับบุคคลใดบุคคลหนึ่งทั้ง ๆ ที่รู้ว่าบุคคลนั้นไม่สนใจ
- การกล่าวถึงกลุ่มหญิงหรือชายในทางลามก

การใช้คำพูดเพื่อสร้างสถานการณ์ที่เป็นการล่วงเกินทางเพศนี้ ผู้กระทำมักจะมีเป้าหมายและบางครั้งกระทำอย่างจงใจ

การล่วงเกินทางเพศโดยแสดงกิริยาท่าทาง (Nonverbal Harassment) เช่น

- การจ้องมองอย่างกุ่มกวม
- การแสดงสีหน้าท่าทางเจ้าชู้
- การแสดงท่าทางหรือการเคลื่อนไหวร่างกายที่สื่อถึงเจตนาการล่วงเกินทางเพศ
- การติดภาพ แสดงสิ่งของ หรืออุปกรณ์ที่สื่อไปในทางเพศลามก
- การส่งจดหมาย ข้อความ ภาพ การ์ด หรือคำกลอนที่สื่อไปในทางเพศหรือลามก
- การมองอย่างสำรวจตรวจตรา (โดยตั้งใจ)

การล่วงเกินด้วยการสัมผัส (Physical Harassment) เช่น

- การแตะเนื้อต้องตัว รวมทั้งการจับต้องเสื้อผ้า ร่างกาย ผม และการนวดคอ แขน
- การกอด จูบ หอมแก้ม หรือตีกัน สะโพก
- การยืน เดิน หรือนั่งใกล้ชิดเกินความจำเป็น ใช้บางส่วนของร่างกายสัมผัสโดยจงใจ

2.4.3 ลักษณะของเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศ

คาร์ล ไคเลน (อ้างใน พิภพ อุดุลย์อิทธิพงศ์, 2544 : 59) ได้กล่าวไว้ว่า เด็ก ๆ ต้องพึ่งพาผู้ให้การเลี้ยงดูตน ในการสนองความต้องการด้านอารมณ์ความรู้สึกและทางกาย คนเหล่านี้อาจล่วงเกินทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และญาติอื่น ๆ รวมถึงผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ที่เป็นทีไว้วางใจ การล่วงเกินทางเพศโดยผู้ให้การดูแลเด็กนั้นครอบคลุมกิจกรรมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การให้เด็กดูหนังสือหรือหนังสือลามกอนาจารด้วยกัน ให้เด็กดูผู้ใหญ่สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง หรือเล่นกับเด็กในลักษณะที่สื่อไปในทางเพศ จับต้องลูบคลำ สำเร็จความใคร่ การร่วมเพศด้วยการใช้ปาก ทางทวารหนักหรืออวัยวะเพศนั้น ผู้ใหญ่ใช้เด็กเพื่อสนองความต้องการทางเพศของตน เด็กอาจถูกล่วงเกินทางเพศตั้งแต่เมื่อยังอยู่ในวัยเด็กเล็กเป็นต้นมา เด็กมักถูกล่อลวงเข้าสู่สถานการณ์ของการถูกล่วงเกินทางเพศด้วยการเล่น ผู้กระทำการล่วงเกินที่อยู่ในเครือข่ายมักจะพยายามสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกกับพ่อแม่และตัวเด็ก

เด็กถูกกระตุ้นหรือกดดันให้ร่วมอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจด้วยวิธีการให้รางวัลหรือด้วยการข่มขู่ กิจกรรมทางเพศมักสนองต่อเด็กในฐานะที่เป็นสิ่งพิเศษสำหรับเด็กคนนั้นและเขาเป็นเด็กโชคดีที่ได้รับสิ่งพิเศษนี้ เด็กเล็กมักไม่เข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้นจนกระทั่งเขาทราบว่า การเล่นนี้เป็นความลับ เขาถึงจะรู้ว่ามันบางอย่างไม่ถูกต้อง บทบาทของเด็กแตกต่างกันออกไป อาจ

ถูกต้องการให้มีส่วนกระทำในกิจกรรมหรือให้อยู่เฉยๆเหมือนกับว่านอนหลับ และการล่วงเกินทางเพศที่เกิดในครอบครัวแทบจะไม่มีการใช้ความรุนแรงทางด้านร่างกาย

แลนด์เบล (Lindblad, 1989 ; อ้างถึงใน พิกพ อุดลยอิทธิพงศ์, 2544 : 59) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็กเล็ก แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ส่อไปในทางเพศก่อนวัย (Early Sexualised Behavior) เด็กเข้าหาผู้ใหญ่คนอื่นที่ไม่ใช่ผู้กระทำ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่ตนได้เรียนรู้จากผู้กระทำ อาจแสดงการเลียนแบบพฤติกรรมยั่วชวนทางเพศของผู้ใหญ่ (Pseudo-mature Sexualised Flirtations Behavior) เด็กเหล่านี้จะไม่สังสรรค์กับเด็กในวัยเดียวกันเพราะกลัวว่ามีคนสังเกตเห็น เด็กจะแยกตัวเองออกมาและมองว่าตนมีความแตกต่างไปจากเด็กคนอื่น ๆ อาจเป็นในแง่ชั่วร้าย การเรียนตกต่ำลงอย่างรวดเร็ว

การหาหลักฐานทางร่างกายเพื่อพิสูจน์ว่ามีการล่วงเกินทางเพศนั้น มีความยากลำบากกว่าการหาหลักฐานเพื่อพิสูจน์การทำร้ายทารุณทางร่างกาย เว้นแต่ว่าเด็กมีโรคติดต่อทางเพศตั้งครรรภ์ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายสามารถพิสูจน์ได้บ้างบางกรณี เช่น ทวารหนักหรือช่องคลอด รอยแผลบริเวณทวารหนัก เป็นต้น

2.4.4 ผลกระทบจากพฤติกรรมการณ์ล่วงเกินทางเพศ

อรพินท์ สฟโซครชัย (2542 : 7-8) ได้กล่าวไว้ว่า ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงกับผู้ที่ถูกล่วงเกินทางเพศนั้น จะส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อระบบการศึกษา หรือการทำงาน ไม่ค่อยมีความก้าวหน้าและขาดงานบ่อยครั้ง โดยสรุปได้ดังนี้

ผลกระทบต่อการทำงาน (Work-related Outcome)

- ขัดขวางการทำงาน ประสิทธิภาพและผลิตภาพลดลง
- สูญเสียโอกาสและหมดความก้าวหน้าในการทำงาน
- ไม่ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
- ถูกให้ออกจากงานหรือลาออกจากงาน
- หน่วยงานสูญเสียพนักงานที่ดีและมีความสามารถ

ผลกระทบต่อระบบการศึกษา (Educate-related Outcome)

- นักเรียนที่ถูกล่วงเกินทางเพศไม่อยากไปโรงเรียน
- ทำให้การเรียนรู้หรือผลการเรียนตกต่ำ
- ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน
- ขาดสมาธิและการเรียนรู้ลดลง

- โดดเรียนบ่อยครั้ง
- ขัดขวางความก้าวหน้าในอนาคต

ผลกระทบด้านจิตใจและอารมณ์ (Psychological Outcomes)

- เกิดความเครียด
- มีความวิตกกังวล
- มีปัญหากินไม่ได้นอนไม่หลับ
- ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
- ขาดขวัญกำลังใจ
- มีความอับอายขายหน้า
- วิตกกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย

จากแนวคิดการล่วงละเมิดทางเพศมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเด็กเพราะ ถ้าเด็กมีความหยิ่งรู้และมีความเข้าใจถึงความหมายของการละเมิดทางเพศว่ามีลักษณะอย่างไร จะทำให้เด็กรู้ถึงภัยที่เกิดขึ้น และสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นกับตนเอง แต่เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน การล่วงละเมิดทางเพศที่มีต่อเด็กเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น การวิจารณ์ทางเพศ การพูดลามก การข่มขืน การชักชวนให้มีความสัมพันธ์ทางเพศ การจูบ การสัมผัสทางร่างกาย การพูดหยอกเย้าทางเพศ การหอมแก้ม การโชว์อวัยวะเพศ แต่เด็กที่ถูกละเมิดยังไม่เข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นการละเมิดทางเพศ ทำให้เด็กตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงมากขึ้น และการกระทำในลักษณะนี้เกิดขึ้นในสังคมตลอดเวลา และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อก็คือ เด็ก

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อและข่าวสาร

ชวรัตน์ เชิดชัย (2527) โดยปกติพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารนั้นมีสาเหตุจากปัจจัยต่าง ๆ คือ

1. ความเหงา เป็นเหตุผลทางจิตวิทยาที่ว่า ปกติมนุษย์ไม่ชอบอยู่ตามลำพัง ดังนั้นจึงพยายามที่จะรวมกลุ่มเพื่อสังสรรค์กับผู้อื่น แต่เมื่อไม่สามารถทำได้ก็ใช้วิธีอื่น ๆ คือการหันมาหาสื่อต่าง ๆ แทน

2. ความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ ในการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ จึงเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นนี้ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปจนถึงไกลตัว

3. ประโยชน์ใช้สอย (Self-aggrandizement) โดยอาศัยหลักฐานพื้นฐานที่มนุษย์เป็นผู้เห็นแก่ตัว การรับข่าวสารจึงเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งในด้านความสะดวกสบาย ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และความสบายใจ

4. ลักษณะเฉพาะของสื่อ สื่อแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งไม่เหมือนกัน สื่อแต่ละประเภทจึงตอบสนองความพึงพอใจของผู้รับสารไปคนละอย่าง เช่น หนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้รับสัมผัสกับสังคมภายนอกได้อย่างกว้างขวาง และละเอียดละอมากกว่าสื่ออื่น ๆ ในขณะที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถชดเชยความรู้สึก หรือสิ่งที่ตนเองไม่มี เป็นต้น

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ (2531) กล่าวว่าโดยธรรมชาตินั้นบุคคลมีแนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่จะเปิดรับจากสื่อใดและอย่างไรเท่านั้น ทั้งนี้โดยมีปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดดังนี้ คือ

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล เป็นแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยสิ่งเร้าและการตอบสนอง การเสริมแรง การลงโทษ และการเรียนรู้ ซึ่งมีแนวคิดว่า คนเราแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตภายในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับสติปัญญา ความคิด ทักษะคติ ตลอดจนกระบวนการของการรับรู้ การเรียนรู้ การจูงใจ นั่นคือคนแต่ละคนจะสร้างรูปแบบที่เป็นบุคลิกภาพส่วนบุคคลขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของการสื่อสาร โดยเฉพาะในแง่ของการเปิดรับ (Selective Exposure) การเลือกรับรู้ (Selective Perception) และเลือกการจดจำ (Selective Retention) ซึ่งแตกต่างกันไปตามกรอบแห่งการอ้างอิง (Frame of Reference) ที่ละสมมาแต่อดีต

2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมสื่อสารของคนเรา เนื่องจาก คนเรามักจะยึดถือกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ในการตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ก็ตาม กล่าวคือ เมื่อคนเรากระทำหรือแสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันกับค่านิยมของกลุ่ม ก็จะได้รับค่านิยมชมชอบจากกลุ่ม ในทางตรงกันข้าม หากมีการขัดแย้งกับค่านิยมของกลุ่ม ก็อาจจะได้รับการลงโทษ (Sanction) จากกลุ่ม ด้วยเหตุนี้คนเราจึงพยายามคล้อยตามกลุ่มทั้งในแง่ความคิด ทักษะคติ ตลอดจนพฤติกรรม เพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสาร เป็นแนวคิดในเชิงทฤษฎีสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม โดยนำเอาลักษณะพื้นฐานของคนบางประการที่เหมือนกันมาจัดแบ่งแยก

บุคคลเข้าไว้เป็นประเภทเดียวกัน ซึ่งลักษณะพื้นฐานดังกล่าว ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ เป็นต้น ตามแนวคิดนี้จึงสรุปได้ว่า บุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันย่อมจะรับเนื้อหาดังกล่าวไปในรูปแบบที่ไม่แตกต่างกันนัก

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทั้ง 3 ข้างต้น มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การรับรู้ และการตีความหมายสาร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันไป นั่นคือ เกิดการเลือกรับข่าวสารขึ้น ซึ่งชาร์ล แอตคิน (Charles Atkin) ได้กล่าวไว้ในการศึกษาว่า

บุคคลจะเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชน ขึ้นกับการคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลตอบแทนกับการลงทุน ลงแรง และพันธะผูกพันที่ตามมา ถ้าผลประโยชน์ที่จะได้รับสูงกว่าการลงทุนลงแรง หรือการต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น แต่ถ้าผลประโยชน์ที่ได้รับน้อยกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลอาจจะเฉยเมยต่อข่าวสารนั้น ในกรณีที่บุคคลเห็นว่าการรับข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดพันธะผูกพัน เช่น ทำให้เกิดความไม่สบายใจ หรือความไม่แน่ใจ ก็จะใช้วิธีหลีกเลี่ยงข่าวสารนั้น

นักทฤษฎีและนักจิตวิทยาทางการสื่อสารได้อธิบาย กระบวนการเลือกรับข่าวสารว่าประกอบด้วยพฤติกรรม 3 แบบ คือ

1. การเลือกรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) กล่าวคือ ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะเลือกสนใจข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใด โดยมักจะเลือกรับตามความคิดเห็น ความสนใจของตน เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ และหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติที่มีอยู่เดิมแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจ ที่เรียกว่า Cognitive Dissonance ฉะนั้น การลดหรือหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้ก็ต้องแสวงหาข่าวสารหรือเลือกสรรเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดของตน

2. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) หลังจากการเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว ผู้รับสารจะเลือกรับรู้และตีความข่าวสารที่ได้รับแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ทัศนคติ ความต้องการ ความหวัง แรงจูงใจ สภาวะร่างกาย หรือสภาวะอารมณ์ในขณะนั้น ฉะนั้น ในบางครั้งผู้รับสารอาจจะบิดเบือนข่าวสารเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อของตนเองด้วย

3. การเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ของตนเอง และมักจะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ หรือเรื่องที่ขัดแย้ง เรื่องที่คัดกับความคิดเห็นของตนได้ง่าย ดังนั้น การเลือกจดจำ

เนื้อหาของข่าวสารที่ได้รับ จึงเท่ากับเป็นการช่วยเสริมให้ทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของผู้รับสารมั่นคงยิ่งขึ้น และเปลี่ยนแปลงได้ยากขึ้น

สรุป พฤติกรรมการเลือกรับสารของมนุษย์มาจากความต้องการพื้นฐาน คือ ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ประโยชน์ใช้สอย และการทดแทนในสิ่งที่ต้องการ และสื่อแต่ละประเภทได้ตอบสนองความต้องการของผู้รับสารไม่เหมือนกัน ดังนั้น การที่คนเราเลือกรับสาร ก็เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของตนเท่านั้น

เช่นเดียวกับเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กมีวิธีการรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เหมือนกับบุคคลทั่วไป และสื่อมีผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศเป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้เด็กทราบถึงสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อของการทารุณกรรมต่าง ๆ ทำให้เด็กทราบข้อมูล ข่าวสาร ที่เด็กจะเรียกร้องขอความช่วยเหลือโดยผ่านทางสื่อที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น ทีวี โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้สื่อมีผลต่อสุขภาพจิตของเด็ก เนื่องจากผลกระทบต่อกรถูกล่วงละเมิดทางเพศ ส่งผลต่อสภาพจิตของเด็ก เช่น เก็บกด มีความเครียด ซึมเศร้า การที่เด็กมีวิธีการเลือกรับสื่อที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ให้ความรู้ จะทำให้เด็กลืมสถานการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสามารถเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2.6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) 2542 (มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, 2542 : 1-2) พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองเด็กกลุ่มเป้าหมายที่เปราะบางที่สุด ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และพยาน เด็กในกฎหมายได้ระบุอายุไว้ตั้งแต่ 3 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี โดยเจ้าพนักงานและผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย พนักงานสอบสวน นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ (ตามมาตรา 133 ทวิ.1 และมาตรา 12 ทวิ) ซึ่งบุคคลดังกล่าวต้องเข้ามาในกระบวนการของกฎหมาย ดังนี้

1. ในชั้นร้องทุกข์ (ตามมาตรา 12 ทวิ) มีเฉพาะนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่จะเข้าร่วมในกฎหมาย
2. ในชั้นสอบสวน มีการสอบปากคำที่ต้องทำในสถานที่เหมาะสม และมีการชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานร่วมกัน นอกจากนี้มีการบันทึกภาพและเสียงที่สามารถถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องให้เป็นพยานอีกด้วย

3. ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จัดสถานที่ให้พยานเด็กอยู่ต่างหาก โดยมีกรถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณา (มาตรา 155 ว.2 และมาตรา 172 ตีร ๑.1,๑.2.) นอกจากศาลแล้ว คู่ความต้องถาม ถามค้าน ถามติงผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

4. ในชั้นพิจารณา ให้ทำตามปกติเช่นเดียวกับชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (มาตรา 172 ตีร ๑.1.) แต่กรณีที่มาได้ตัวเด็กมาเบิกความให้ศาลรับฟัง สื่อภาพและเสียงที่บ้านที่กไว้ในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (มาตรา 172 ตีร ๑.4) กรณีเบิกความไว้ก่อนตามมาตรา 237 ทวิ ซึ่งต้องรู้ตัวผู้ต้องกระทำผิดและผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในศาล ก็ใช้วิธีการสืบพยานเช่นเดียวกับมาตรา 172 ตีร (มาตรา 237 ทวิ ๑.8) และการสืบพยานนอกศาล (มาตรา 172 จัตวา) ใช้วิธีการสืบพยานเช่นเดียวกับมาตรา 172 ตีร

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมลักษณ์ ขนอม (2537) ทำการวิจัยเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว พบว่า มาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณนั้นมีมาตรการทางด้านกฎหมายเป็นมาตรการที่รัฐบัญญัติขึ้น เพื่อให้ความคุ้มครองเด็กโดยเฉพาะเด็กที่ถูกทารุณกรรม แม้ว่าครอบครัวกระทำทารุณกรรมเด็ก มาตรการทางกฎหมาย ก็คือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะเด็กที่ถูกทารุณกรรมในครอบครัว มาตรการทางสังคมสงเคราะห์ในการเข้าไปแก้ไขฟื้นฟูเยียวยาเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำดังกล่าว โดยการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเด็กและครอบครัวทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถเป็นที่พึ่งได้และยังทำร้ายเด็กเสียเอง ถ้ารัฐหรือสังคมไม่เข้าไปจัดการกับปัญหาก็จะทำให้เกิดผลที่เลวร้ายขึ้นแก่เด็ก และเด็กก็ไม่สามารถเจริญเติบโตหรือดำรงตนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้

วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ บัจเจกวิญญูลกุล (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม มาตรการการป้องกันและการแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กในสังคมปัจจุบันนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น รวมถึงสภาพความรุนแรงของปัญหาก็สลับซับซ้อนขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งผลให้เด็กที่ถูกทารุณกรรมมีปัญหาด้านพฤติกรรม ชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ไข ปัญหา และเกิดการกระทำรุนแรงต่อไป เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งมาตรการทางกฎหมายไม่สามารถที่จะใช้คุ้มครองและป้องกันปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กได้ สังคมจึงต้องมีการหามาตรการที่เหมาะสม เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่ถูกกระทำทารุณต่อไป

จรรย์ยา นิตยส์สุวรรณ (2537) ศึกษาเรื่องทัศนคติของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย โดยศึกษาจากคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 6 แห่ง สาขาสังคมศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา ภาควิชากฎหมาย อาญาและอาญาวิทยา และสังคมศาสตร์ ผลการศึกษา พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าเด็กที่ถูกทารุณกรรมอยู่เสมอ จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ และเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข เห็นว่าการปฏิบัติต่อเด็กไม่สมควรใช้วิธีการดุด่า ลงโทษ ประจาน ต่อหน้าเพื่อน ไม่แน่ใจว่าผู้กระทำเคยถูกทารุณกรรมในวัยเด็ก นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีมาตรการลงโทษผู้บริหารโรงเรียนที่พยายามปิดบังความรับผิดชอบของครู อาจารย์ที่ทารุณกรรมเด็ก และเห็นว่าการตระหนักและความร่วมมือกันของคนในสังคมอย่างจริงจังจะเป็นมาตรการคุ้มครองป้องกันต่อปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ศุทธิณี สันตบุตร และคณะ (2537) รายงานผลการวิจัย พบว่า สาเหตุที่เด็กถูกทารุณทางเพศ มาจาก

1. สภาพครอบครัวไม่สมบูรณ์ สภาพภายในครอบครัวของเด็กมีส่วนผลักดันให้เกิดปัญหา เช่นพ่อแม่แยกทางกัน ทำให้เด็กต้องย้ายไปอยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง เด็กเหล่านี้ขาดความรัก ความเอาใจใส่ รวมทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จุดนี้จึงเป็นช่องว่างให้ผู้กระทำสามารถเข้าถึงเด็กได้ง่ายขึ้น ผู้กระทำหลายคนเปลี่ยนวิธีการให้ดูไม่รุนแรง เช่น การให้เงินกินขนม การให้ของขวัญ การให้ความหวังกับเด็ก ในสิ่งที่เด็กขาดและต้องการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจ และเชื่อว่าผู้กระทำเป็นคนจิตใจดี จึงไม่ได้ระวังในเรื่องเพศ

นอกจากนั้นเด็กส่วนใหญ่มีความเคารพเกรงกลัวและไว้วางใจผู้ใหญ่อยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อผู้กระทำสั่งหรือเรียกให้ไปพบก็ไม่กล้าปฏิเสธ เพราะกลัวถูกลงโทษ โดยเฉพาะเด็กในโรงเรียนมักจะประสบปัญหาเช่นนี้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้กระทำบางคนเรียกเด็กไปนวด หรือบางคนเรียกเด็กให้ไปดูบ้านที่บ้านพักครู แล้วครูก็ลงมือกระทำทารุณทางเพศ

สำหรับเด็กในครอบครัว ซึ่งถูกกระทำโดยพ่อเลี้ยง ปู่ ตา อา น้า ลุง พี่น้องหรือแม่แต่ตัวพ่อแม่ รวมทั้งญาติผู้ชายอื่น ๆ ในบ้าน กรณีเช่นนี้มักจะเกิดขึ้นเนื่องจากผู้กระทำมีอารมณ์ทางเพศรุนแรง แต่ภรรยาไม่มีความสุขไม่ดี ไม่สามารถให้ความสุขทางเพศได้ มารดาบางคนทิ้งลูกสาวไว้กับบิดา หรือบิดาเลี้ยงตามลำพังในบ้านเป็นครั้งคราว เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น มารดาของเด็กไม่กล้าเจรจาหรือขัดขืนสามี เพราะเกรงว่าอันตรายจะมาถึงตนและลูก ๆ เพราะผู้กระทำมักจะขู่ไม่ให้เด็กฟ้องแม่ ถ้าแม่รู้เรื่องจะฆ่าแม่เสีย เด็กจึงต้องอยู่ในภาวะจำยอม

ในกรณีที่เด็กถูกระทำโดยพ่อหรือพี่ชาย น้องชายนั้น เกือบทุกกรณีมาจากครอบครัวที่มีพ่อเป็นใหญ่ พ่อแสดงความรุนแรงต่อแม่ให้ลูก ๆ เห็นอยู่เสมอ จนทำให้เด็กผู้ชายรู้สึกว่าเขาจะทำอะไรก็ได้ภายในบ้าน และแม้แต่จะทำอะไรก็ได้กับเด็กผู้หญิง จึงแสดงออกอารมณ์ทางเพศ แก่พี่สาวหรือน้องสาวของตน แต่บางรายยินยอมให้พ่อกระทำต่อลูก เพื่อเป็นการดึงพ่อให้อยู่กับครอบครัว ไม่ทอดทิ้งแม่

2. สภาพที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม เช่น สมาชิกในครอบครัวทั้งหมดต้องนอนรวมกันในห้องเดียวกัน หรือบ้านอยู่ห่างไกลกันมาก ไม่มีเพื่อนบ้านใกล้เคียง ช่วยเป็นหูเป็นตาให้ เด็กต้องเดินผ่านที่เปลี่ยวจากบ้านไปโรงเรียน จึงเป็นโอกาสของพวกมิจฉาชีพที่จะกระทำมีติมีร้ายแก่เด็ก

3. สถานศึกษาของเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อยู่ห่างไกลจากบ้านของเด็กมากเกินไป หรือตั้งอยู่ในที่เปลี่ยว หรืออยู่ใกล้กับสถานบริการทางเพศ

4. สภาพส่วนตัวของเด็ก เด็กมีอารมณ์ทางเพศอยู่แล้ว เมื่อได้รับสิ่งเร้าจากสภาพภายในครอบครัว หรือสภาพที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม เด็กจึงขาดความระมัดระวัง ไม่รู้จักรักษานวลสงวนตัวเท่าที่ควร ปัญหาจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ประกอบกับตัวเด็กเล็ก แรงน้อยง่ายต่อการกระทำ เด็กเกรงกลัวการชมชูจากผู้ใหญ่ และไว้น้ำใจเชื่อใจผู้โตกว่า จึงถูกหลอกได้ง่าย เช่น ถูกชู้ว่าถ้าบอกใครจะฆ่าให้ตาย รวมทั้งเด็กบางรายมีระดับสติปัญญาต่ำ จึงถูกหลอกลวงได้ง่ายเช่นกัน

5. สภาพการทำงานของเด็ก มีเด็กผู้หญิงจำนวนไม่น้อยรับจ้างงานในโรงงาน ถูกกระทำโดยนายจ้าง เจ้าของ หรือสมาชิกในบ้านของนายจ้างนั้น ๆ เด็กส่วนมากไม่กล้าพูดหรือโต้แย้ง เพราะกลัวจะถูกไล่ออกจากงาน และขาดรายได้ ทำให้พ่อแม่พี่น้องของตนเดือดร้อน จึงยอมถูกกระทำซ้ำเรา ในกรณีที่เด็กต่างจังหวัดและเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่ ขาดประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ ไม่รู้จักใคร จึงไม่กล้าหนีไป จำต้องยอมจำนนให้ถูกกระทำ

6. สภาพทั่วไป เด็กบางรายถูกกระทำโดยเพื่อนของครอบครัว เพื่อนบ้าน เช่นมีรายหนึ่งพ่อแม่ของเด็กทำงานก่อสร้าง เด็กถูกเพื่อนของพ่อซึ่งเป็นกรรมกรก่อสร้าง ช่มชู้กระทำซ้ำเราในขณะที่ทั้งพ่อแม่เด็กไปทำงานก่อสร้าง และถ้าเป็นเด็กเล็กจะถูกล่อด้วยขนม ของเล่นหรือเงินด้วยความอยากได้ของเด็ก จึงยอมไปกับผู้กระทำ โดยไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับตน

ขวัญหทัย รงคุปตวนิช (2541) ศึกษา พบว่า การสนับสนุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางสังคมในด้านอารมณ์ วัชระธรรมหรือในด้านข้อมูลข่าวสาร จะช่วยป้องกันบุคคลจากภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นได้ และยังเป็น การช่วยในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่แต่ละบุคคลจะต้องการสนับสนุนทางสังคมมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับภาวะและความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป หากบุคคลใดที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมตามที่ตน

ต้องการก็จะช่วยให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจ เกิดกำลังใจและมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีแรงผลักดันให้เกิดความพยายามที่จะปรับปรุงตัวหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลใดไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมก็จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความท้อแท้หมดกำลังใจ แสดงพฤติกรรมในทางลบออกมา

สิริพร ตั้งชัยวัฒนา (2544) ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านครอบครัวที่ก่อให้เกิดการกระทำทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กหญิงโดยสมาชิกในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการความช่วยเหลือในด้านปัจจัย 4 เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคงในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับการตอบสนองในด้านปัจจัย 4 จากผู้เลี้ยงดู ดังนั้น เมื่ออยู่ในความดูแลของหน่วยงาน กลุ่มตัวอย่างจึงต้องการความช่วยเหลือทางด้านนี้เป็นปัจจัยหลัก ความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์เพื่อสร้างความรู้สึกการมีคุณค่า มีความมั่นใจในตนเอง และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเอง และด้านสังคม ได้แก่ ต้องการสนับสนุนด้านการศึกษาและการส่งเสริมอาชีพ ในส่วนของการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เป็นแนวทางในการดำเนินงานสหวิชาชีพ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

อัจฉรา สุวรรณศรี (อ้างถึงใน พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม, 2545 : 34) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความคิดเห็นของครูระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 2 ต่อปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ ศึกษาเฉพาะครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า บทบาทครูและการมีบุคลากรอื่นในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาคือเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ มีความจำเป็น ได้แก่

1. การรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาและระมัดระวังตนเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้เด็กได้รับรู้ถึงวิธีการป้องกันและระมัดระวังตนเอง
2. การทำความเข้าใจกับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนของเด็ก เพื่อให้ยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ การสอนให้เด็กรู้จักบอกเล่าเรื่องราวของการถูกล่วงละเมิดทางเพศที่เกิดขึ้นกับตนเองให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ
3. การสอนให้เด็กรู้จักวิธีปฏิเสธพฤติกรรมที่บุคคลอื่นจะล่วงละเมิดทางเพศเด็กได้ ความเข้าใจกับครอบครัวของเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศให้มีทัศนคติที่ดีต่อเด็ก การเป็นเพื่อนกับเด็กในขณะที่เด็กอยู่ในกระบวนการดำเนินคดีทางกฎหมาย
4. การรณรงค์ให้พ่อแม่ของเด็กตระหนักถึงปัญหา และวิธีการป้องกันเด็กจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

5. การบำบัดเด็กกับเด็กอื่น ๆ ที่มีปัญหาเดียวกัน

6. การสนับสนุนทางอารมณ์ (Emotion Support) เช่น การรับฟังเด็กด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ไม่ตำหนิเด็ก ให้กำลังใจปลอบโยนหลังจากที่เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ

วันชัย ปานจันทร์ (2545) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในเขตธนบุรี พบว่า เป็นการให้การดูแลในลักษณะที่เป็นครั้งคราว ในด้านที่พักอาศัย อาหาร อาชีพ สุขภาพอนามัย ด้านการให้คำปรึกษา ด้านการศึกษา ด้านการอบรมสั่งสอน การสอดส่องดูแลความปลอดภัย การส่งเสริมคุณภาพชีวิต และติดตามผลการดูแลเด็กและเยาวชน บทบาทของพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนมี 5 ด้าน คือ

1. ด้านสวัสดิการ พบว่า พระสงฆ์ได้จัดที่พักอาศัย อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม จัดสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จัดสถานที่ออกกำลังกาย จัดฝึกหัด สามเณร บุคคลภายในวัดคอยดูแล

2. ด้านจริยธรรม พระสงฆ์ได้นำเด็กและเยาวชนปฏิบัติธรรมเพื่อความสงบในจิตใจ นำหลักธรรมอบรมเด็กและเยาวชนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอนมารยาทชาวพุทธที่ควรรู้ให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น ละเว้นอบายมุข

3. ด้านการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ได้จัดหาที่เรียน จัดอุปกรณ์การเรียน หาทุนการศึกษา แนะนำการเรียนให้ประสบความสำเร็จ ประสานงานกับครูเพื่อดูแลเรื่องการเรียน และกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อยู่

4. ด้านอาชีพ พระสงฆ์ได้แนะนำเกี่ยวกับอาชีพที่เหมาะสม จัดให้มีอาชีพขึ้นในวัด จัดหาอาชีพเสริม จัดหาข้อมูลความเคลื่อนไหวของอาชีพต่าง ๆ ให้เด็กและเยาวชน

5. ด้านสุขภาพอนามัย พระสงฆ์ได้แนะนำเรื่องสุขภาพ ได้แนะนำให้รู้ถึงการป้องกันโรค ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ออกค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาล และคอยปลอบโยนให้กำลังใจเมื่อยามที่เด็กและเยาวชนไม่สบาย

อามากรณ์ พิสูจน์จักรวาท (2545) ได้ศึกษามาตรการที่ชุมชนและสังคมใช้ในการป้องกันอาชญากรรมทางเพศ พบว่า ในชุมชนมีการล่วงเกินทางเพศโดยผู้มีอิทธิพลในชุมชนเหยื่อจะได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก เหยื่อจะถูกมองว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดเรื่องดังกล่าว ไม่มีใครเชื่อเรื่องที่เหยื่อเล่า มาตรการที่ชุมชนใช้ในการป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรทางเพศ พบว่า ส่วนใหญ่จะวิพากษ์วิจารณ์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นจะมีการสอนวิธีการป้องกันตัวให้กับสมาชิกในชุมชน และเมื่อมีคนเข้ามาในชุมชนจะมีการพูดคุย

ให้คนในชุมชนรู้ มาตรการที่ชุมชนใช้ในการป้องกันในปัจจุบัน เป็นการป้องกันแบบเฉพาะหน้า แต่ไม่มีความยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันภาครัฐต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ โดยให้คนในชุมชนรับรู้ เกิดตระหนักและรับรู้ว่าเป็นปัญหานั้นเกิดขึ้นจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ ก็คือ การได้รับการสนองตอบตามความจำเป็นพื้นฐานในด้านปัจจัย 4 และได้รับสวัสดิการการช่วยเหลือตามมาตรฐานของสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะได้รับการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่สนับสนุนให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีองค์กรต่าง ๆ ที่มีบทบาทสนับสนุนเด็กและมีส่วนให้เด็กได้มองเห็นคุณค่าของตนเองรองจากครอบครัว ก็คือ โรงเรียน เพื่อน วัด ชุมชน ด้วยการอบรม สั่งสอน ชี้นำ ให้กำลังใจ ซึ่งจากการศึกษาการสนับสนุนทางสังคมของแต่ละองค์กรก็มีรูปแบบของแต่ละองค์กรอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ แต่จุดมุ่งหมาย ก็คือ ให้เด็กที่เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศมีชีวิตที่ดีขึ้น เพราะเด็กเหล่านี้ได้รับความกระทบทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เหมือนเด็กทั่วไป

แผนภูมิที่ 2.1
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

